

ENERJİDE YATIRIM AÇMAZI TARTIŞILDI

Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi (DEK-TMK), 2010 yılı Enerji Raporu'nu açıkladı. Raporun tanıtımına yönelik düzenlenen etkinlik kapsamında yapılan panelde, enerji alanındaki yatırım açmazı ve kamu-özel sektör tartışması masaya yatırıldı. Enerji İşleri Genel Müdür Vekili Mustafa Çetin, özel sektörün yaptığı yatırımları savunurken, Ekonomist Gazeteci Yazar Mustafa Sönmez yatırım rakamlarında enerji ihtahının görülemediğini ortaya koydu. Elektrik Mühendisleri Odası (EMO) Yönetim Kurulu Başkanı Cengiz Göltaş ise tarihsel bir perspektifle özelleştirme uygulamalarının yarattığı tahribatı anlatırken, enerji alanında krize doğru gidildiği uyarısında bulundu.

DEK-TMK tarafından 23 Aralık 2010 tarihinde Büyükhanlı Park Otel'de düzenlenen 2010 Enerji Raporu Tanıtım Etkinliği kapsamında DEK-TMK Yönetim Kurulu

Başkanı Süreyya Yücel Özden, açılış konuşması ve rapora ilişkin sunum yaptı. Ardından "Türkiye Enerji Sektöründe Durum, Kısa ve Uzun Vadeli Gelişmeler ve Sorunlar" başlıklı panel kapsamında Enerji İşleri Genel Müdür Vekili Mustafa Çetin, Ekonomist Gazeteci-Yazar Mustafa Sönmez, EMO Yönetim Kurulu Başkanı Cengiz Göltaş konuştu.

DEK-TMK Başkanı Süreyya Yücel Özden, 2010 Enerji Raporu'nun tanıtım etkinliğinin açılışında, raporla siyasal bir değerlendirme yapmadıklarını, olabildiğince durumun fotoğrafını çekmeyi ve bu raporu görenlere yorum yapabilecekleri ölçüde bilgi sağlama amacıyla olduklarını anlattı. Raporun özet bir sunumunu yapan Özden, 2010 yılında 85 milyon varil günlük petrol talebi olduğunun tahmin edildiğini belirterek, "Her saniyede 1000 varil petrol tüketiliyor" dedi. Doğalgaz tüketiminde 2009 yılında kriz nedeniyle yüzde 2.1 düşüş

yaşandığını belirten Özden, 2010'da kömür üretiminin yüzde 2 artışla 3.5 milyar ton üretim olacağını tahmin edildiğini, Çin'in de kömür üretiminin yüzde 45'ini tek başına gerçekleştirdiğini, 2010'da dünya kömür ticaretinin 1 milyar ton olmasının beklendiğini kaydetti. Süreyya Yücel Özden, "Petrol bitti bitecek söylentilerini hep duyuyoruz. Ama petrol sahnedeki yerini koruyor, korumaya devam edecek" diye konuştu.

DEK-TMK Başkanı, giderek bütün enerji girdilerinin elektrik ile bağlantılı olarak konuşmanın faydalı olduğunu vurgulayarak, yenilenebilir enerji kaynaklarının dünya enerji tüketiminin yüzde 2.5'ini karşılamakta olduğunu, 2015'te ise yüzde 3.3'ünü karşılayabileceğinin düşünüldüğünü ifade etti. Özden, Avrupa Birliği'nin 2020 yılında enerji tüketiminin yüzde 20'sini yenilenebilir enerji kaynaklarından sağlamayı düşündüğünü aktardı.

Süreyya Yücel Özden, ülkemizde milli gelir arttıkça elektrik tüketiminin artacağı beklentisi karşısında belki de ucuz elektrik sağlanabilse milli gelirin daha da artacağı düşüncesini dile getirirken, Türkiye'nin enerji verilerini aktardı. Türkiye'de 2010 yılı sonunda 105 milyon ton petrol eşdeğeri (MTEP) birincil enerji kaynağı tüketiminin gerçekleşmiş olacağı tahminine raporun özet sunumunda yer veren Özden, 2011'de bu rakamın 114 milyon 300 bin ton petrol eşdeğeri olacağı tahminini de ifade etti. Birincil enerji tüketiminin kaynaklara göre ayrıntılarına bakıldığında dışa bağımlılığın ayak izlerinin görüldüğünü söyleyen Özden, 2009'da dışa bağımlılık oranının yüzde 29.5 olduğunu; 2010'da yüzde 28.5, 2011'de ise yüzde 27.6 olmasının beklendiğini kaydetti.

Akaryakıttaki vergi yükünü ve Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) üzerinden ayrıca Katma Değer Vergisi (KDV) alınmasını da konuşmasında eleştiren Özden, raporu hazırlayan komisyonun önerilerini de özetle şöyle dile getirdi:

- Yerli kömürün elektrik üretimi amaçlı kullanımı kanunu çıkarılmalı.
- Linyit üretiminde yüzde 2 devlet hakkı alınmamalı.
- Maden ruhsat hukuku ile EPDK lisans hukuku eşgüdümlü hale dönüştürülmeli.
- Yerli kömür ile doğalgazdan elektrik üreten santrallara farklı ÖTV uygulaması yapılıyor. Bunlar aynı olmalı."

Türkiye'de son dönemde çok tartışılan hidroelektrik santrallara ilişkin olarak da teknik ve ekonomik potansiyelin 140 milyar kilovat saat olduğunu kaydeden Özden, lisansların verildiğini, ama bunların yatırıma dönüp dönmediğini, dönüyorsa ne oranda döndüğünü sorguladı. Jeotermalin de bir anlamda üvey evlat muamelesi gördüğünü kaydeden Özden, diğer ülkelerle karşılaştırmalı olarak Türkiye'nin meskenlerde 21.5 sent, sanayide ise 18 sent ile pahalı elektrik

kullanan bir ülke olduğunu gösteren tablonun ardından "Kim yaparsa yap-sın, bu ülke ne zaman ucuz elektriğe kavuşacak?" diye sordu.

Raporun sunuşunun ardından "Türkiye Enerji Sektöründe Durum, Kısa ve Uzun Vadeli Gelişmeler ve Sorunlar" konulu panel gerçekleştirdi. Panelde ilk sözü, "Enerji Darboğazına Karşı Kamuya Dönüş" başlıklı bir sunum yapan Ekonomist Gazeteci Yazar Mustafa Sönmez aldı. Sönmez, Türkiye ekonomisinin iç tasarruflarıyla değil dış kaynakla büyüdüğüne dikkat çekerek, bunun ithalata dayalı ve cari açığa dayalı bir büyüme olduğunu anlattı. "Türkiye dış kaynak geldiği yıllarda büyüyor. Onun dışında küçülüyor" diyen Sönmez, cari açığın milli gelirin yüzde 5-6'sı seviyesinde olduğunu ve bunun kritik bir eşik olduğunu kaydetti. Mustafa Sönmez, büyüme ile enerji

tüketiminin de arttığını, ancak enerjinin de 4'te 3'ünün ithal edildiğini belirtti. Sönmez, "Enerjinin ithalat bağımlılığı Türkiye'nin ithalat bağımlılığını da artıran çok önemli bir öğe. Toplam ithalat faturamızda enerji kemikleşmiş yerini korunuyor" diye konuştu.

Yatırımda Enerji İştahı Göremiyoruz

Mustafa Sönmez, milli gelir hesaplamalarında enerjinin ayrı bir başlık halinde yer almadığını, ancak elektrik, gaz ve su ile madencilik katarak bir miktar hatayı da göze alarak hesap yapıldığında enerjinin milli gelir içindeki payının yüzde 2 olduğunu kaydetti. "Türkiye enerji üreten bir ülke değil" diyen Sönmez, Türkiye'nin yıllık yatırım tutarının da milli gelirin yüzde 20'sini aşmadığını, kamuya el çektirilmesiy-le kamu yatırımlarının da payının son

derece düştüğünü anlattı. Sönmez, toplam yatırımların yüzde 20'sini yapan kamunun yatırımları içinde enerjinin payının yüzde 6'da kaldığını, 80 öncesinde ise bu oranının yüzde 40-45'lere varan bir düzeyde olduğunu kaydetti. Mustafa Sönmez, yatırımların yüzde 80'ini özel sektörün yaptığını, ancak onun içinde de enerjinin payının yüzde 5'te kaldığını belirtirken, konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Sektör henüz enerji yatırımcısı olamamıştır. Burada enerji iştahı göremiyoruz. İkisini toplasak, toplam yatırımda enerjinin payı yüzde 6'da kalıyor. Arz güvenliği ve ucuz enerji açısından kamunun faaliyeti olması gerekir. Azami kar saikiyle hareket eden aktörün enerjiyi ucuzla sağlaması mümkün değildir. Hele ki Türkiye gibi ülkelerde hem stratejik hem de sosyal bir mal olması açısından kamunun yapması kaçınılmazdır."

"Kriz Çıkışında Bu Kadar Talep Artışı Beklemiyorduk"

Enerji İşleri Genel Müdür Vekili Mustafa Çetin, Ağustos 2010'da yüzde 15.1'e varan elektrik tüketim artışının 2010'u yüzde 7.4'le 209 milyar kilovat saat ile kapatmasının beklediğini açıkladı. "Biz kriz çıkışında bu kadar büyük talep artışı beklemiyorduk" diyen Çetin, 2002-2010 döneminde kurulu gücün yüzde 50 artış gösterdiğini, 5 bin 300 megavatlık yenilenebilir enerji kaynağının devreye girdiğini, bunun devreye giren kurulu gücün 3'te 1'ini oluşturduğunu söyledi. Yeni yatırımlarla 12 bin 200 megavatlık hidroelektrik santral kapasitesinin 16 bin 772 megavata ulaşacağını belirten Çetin, 2010 yılında 4 bin 737 megavatlık toplam kurulu güce sahip 100 santralin işletmeye alındığını kaydetti. Bunların 27'sinin doğalgaz, 56'sının hidroelektrik, 2'sinin linyit, 2'sinin de rüzgar santral olduğunu açıklayan Çetin, 2010 yılındaki gelişime ilişkin olarak da şu verileri aktardı:

"2010 yılı başında 14 bin 560 megavat olan hidroelektrik santral Aralık 2010 itibarıyla 15 bin 538 megavata, 29 bin 258 megavat olan termik santral gücü 31 bin 642 megavata, 792 megavat olan rüzgar enerji santral kurulu gücü 1283 megavata, 77 megavat olan jeotermal enerji santrallerinin kurulu gücü 94 megavata ulaşmış oluyor. 48 bin 500 megavatlık kurulu gücü önümüzdeki 10 yıl içinde 2 katına çıkarmak lazım. 10 yılda 75 milyar dolar bir yatırım büyüklüğü karşımıza çıkıyor. Kamu kaynakları ile 75 milyar dolar ihtiyacı karşılayıp karşılamama durumunu izleyicilerin takdirine bırakıyorum. 2001'den bu yana özel sektörün işletmeye giren kurulu gücü 14-15 bin civarında. Kamu mu, özel mi yapsın? Hepsinin artısının eksisinin olduğu kesin."

Mustafa Çetin, elektrik enerjisi alanında 2016 yılına kadar arz sıkıntısı görünmediğini de söyledi.

"Kriz Doğru Gidiyoruz"

Elektrik Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı Cengiz Göltaş ise, planlama kavramının yıllardır üzerinde durduklarını anımsatarak, tarihsel bir perspektif ortaya koyarak elektrik enerjisi alanındaki özelleştirme ve serbestleştirme uygulamalarını anlattı. Bu döneme bakıldığında sağ liberal politikalar tarafından yönetimin söz konusu olduğuna dikkat çeken Göltaş, şöyle konuştu:

"Maalesef yeniden yapılandırma yaşanmış, bürokratlarımız da sağ liberal anlayışa eklenmiş, liberal piyasa ekonomisinin çok parçalı yapısında süreci seyrederek hale getirilmiş, korkutulmuş ya da susturulmuş. 4628 sayılı Yasa kamunun elini kolunu bağlamış durumda. Son 8 yıl içinde yapılanlara ve yapılamayanlara baktığımızda sürecin krize doğru gittiğini görüyoruz; 2010-2011'den sonra çok açık bu."

Bugün kral çıplak. Bu mevzuatla bu ülkenin enerji krizini çözecek adım atmak mümkün değil."

Cengiz Göltaş, özel sektörün Doğu Karadeniz'de küçük HES'lerle, çantacılıkla uğraştığını söylerken, yenilenebilir enerji kaynaklarına ilişkin yasanın hala TBMM'de beklediğini anımsattı. Böylesine stratejik bir alanda özelleştirmelerin başarılı olup olmadığını soran Göltaş, gelinen noktayı üretimde yüzde 50 düzeyinde doğalgaza bağımlılık, al ya da öde sonucu oluşan faturaları toplumun tüm kesimlerinin ödemek zorunda bırakılması, yap-işlet-devret ve yap-işlet anlaşmaları, al ya da öde uygulamaları nedeniyle 2019'a kadar resmi rakamlarla beklenen 70 milyar dolarlık zararı ortaya koyarak özetledi.

Göltaş'ın konuşmaları üzerine Mustafa Çetin, YİD'lerden bugün sağlanan elektriğin doğalgaz bedeli hariç olmak üzere 0.89 sentlere düştüğünü, YİD'lerde de bu rakamın 1.7 sent olduğunu, HES'lerden de 2.9 sente elektrik alındığını açıklarken, pahalı elektrik sattıkları dönemi de yatırımların karşılanması dönemi olarak açıklamaya çalıştı.

Kaynak Tartışması

Cengiz Göltaş, "kaynak yok" söylemlerine, zaten söz konusu kaynağın bugün harcadığına işaret ederek yanıt verdi, Mustafa Sönmez de şöyle konuştu:

"Kamunun yeterince kaynağı yok argümanı IMF ve Dünya Bankası'nın ezberlettiği bir slogandır. Onca santral nasıl yaptı kamu? Bunun da yolları belli. Bütçedeki harcama kalemleri ve vergi yöntemleri, dış kaynak. Özel sektör dış kaynak borçlanma aldı götürdü. Bu bir niyet meselesidir, kesinlikle ideolojik bir meseledir. Özelleştirmedeki amaç tıkanmış olan sermayenin önünü açmaktır. Kamunun beceriksizliği falan değildir."